

HET GRAF VAN DE WEVER

*Een verhaal
over oude mannen*

SEUMAS O'KELLY

UIT HET ENGELS VERTAALD
DOOR ROBERT DORSMAN

zirimiri press

1

Mortimer Hehir, de wever, was overleden en ze waren naar Cloon na Morav, de Dodenakker, gekomen om zijn graf te zoeken. Meehaul Lynskey, de spijkerslager, klom als eerste over het opstapje. Op zijn gezicht stond opwinding te lezen. Met zijn lange, gekromde lichaam bewoog hij zich in schuifelgang over de grond. Na hem kwam Cahir Bowes, de steenbikker, die vanaf zijn heupen zo krom was dat zijn rug horizontaal liep, als bij een dier. Met zijn rechterhand omklemde hij een stok die hem van voren steunde, met zijn naar achteren gestrekte linkerhand vond hij houvast aan zijn jas, vlak boven zijn onderrug. Met deze kunstgrepen voorkwam hij dat hij onder het lopen voorover tuimelde. De magnetische kracht van Moeder Aarde trok het voorhoofd van Cahir Bowes naar zich toe en hij verzette zich tot het laatst toe tegen haar doodskus. En op dit moment lag er iets opgewekts in zijn gezicht, nu hij het ophief van zijn gebruikelijke inspectie van de grond. De beide oude mannen wekten de

indruk onverhoeds in vrijheid te zijn gesteld. Heel lang hadden ze zich ergens in de schemer van het leven opgehouden, want de wereld had geen boodschap meer aan hen, en nu had men zich hen ineens herinnerd en hun verzocht een taak te volbrengen die niemand anders op aarde tot een goed einde kon brengen. Toen ze over het opstapje naar Cloon na Morav klommen, vertoonde de opwinding op hun gezicht iets strijdlustigs wat hun verlate nut betrof. Ze werden op de voet gevolgd door twee donkere, knappe, uit de kluiten gewassen kerels, die tot en met het touw waarmee de pijpen van hun corduroybroek onder de knie zaten vastgebonden, sprekend op elkaar leken. Aangezien het grafdelvers waren, hadden ze flitsende spaden bij zich. Ten slotte volgde er even later en op een afstandje een donkere gedaante die haar witte hand stevig op de leuning van het opstapje drukte, de gedaante van een vrouw van wie het bleke en bedroefde gelaat met die zwarte omslagdoek over haar hoofd iets schilderachtigs en bijna dramatisch had. Het was de weduwe van Mortimer Hehir de wever en ze volgde de anderen Cloon na Morav, de Dodenakker, op.

Als je lopend op de heuvelachtige weg een blik op Cloon na Morav wierp, zag je dat dit een zeer oude begraafplaats moest zijn. Als je stilstond op de weg en naar Cloon na Morav keek, werd je je bewust van de rustige ligging, van de wind die een hymne voor de doden zingend vanaf de heuvels kwam. Als je naar de muur liep en uitkeek over de graven, schoten je als vanzelf regels uit *Grays Elegy Written in a Country Churchyard* te binnen. Als je leunend over de muur een kruis sloeg, op de achtergrond de mistroostige, met korstmos bedekte muur aan de overkant zag en oog had voor alles

wat daar leek rond te dolen, zoals gele slangen in het gras, moest je wel denken aan de filosoferende Hamlet bij Ophelia's graf en horen hoe hij Yoricks identiteit vaststelt. Als je over het opstapje klom en daarbinnen rondwaalde, vergat je dat allemaal en stond je oog in oog met Cloon na Morav. Wie wist hoe oud Cloon na Morav was? De geest kon alleen maar bezwijmen in de mythologie, rondwaden in de seniliteit van het heidendom, in de tandeloze kindertijd van het christendom. Hoeveel generaties, hoeveel sibben, hoeveel clans, hoeveel families, hoeveel mensen waren Cloon na Morav binnengegaan? De geest kon alleen maar opstijgen in de romantiek van de rekenkunst. De grond glooide verraderlijk. Verschillende deels onderdrukte opstanden – een groot dorsten, woe-
len, duwen en dringen onder de zoden – hadden hem karakter verleend. Taai, lang gras groeide er in strengen overheen, waarmee de Natuur paal en perk trachtte te stellen aan de grotere waaghalzen onder de opstandelingen van Cloon na Morav. Hier bestond geen pad; geen plattegrond of kaart of register; waren ze er ooit geweest, dan waren ze zoekgeraakt. Invasies, oorlogen, hongersnoden en twisten hadden de grond geteisterd en hem weer aan zijn lot overgelaten. Alle aanspraken op teraardebestelling berustten op machtige traditionele rechten. Aan die rechten was jaren geleden een einde gekomen – behalve in een paar bijzondere gevallen, als sluitstuk van een afgeleefd geslacht. De overloop uit Cloon na Morav had een mijl verderop al een nieuw kerkhof op poten gezet, waar kalkstenen zerken en Keltische kruisen als paddenstoelen uit de grond schoten en de nietigheid verkondigden van een beschaving bestaande uit mannen en vrouwen die, volgens hun eigen grafschriften, precies die twee dingen hadden

gedaan waar moeilijk aan te ontkomen viel: ze waren, stond op hun zerken te lezen, allemaal geboren en allemaal gestorven. Soms waren er bij wijze van verontschuldiging duistere Bijbelteksten aan toegevoegd. Er was een bijna eensgezinde uiting van vergevensgezindheid tegenover de Heer voor wat de overledenen was overkomen. Niets van dit gebrek aan humor op Cloon na Morav. Monumenten waren er betrekkelijk schaars en voor zover ze niet bedolven waren, pasten ze binnen de algehele sfeer. Geen grafschrift was compleet; ze waren allemaal als geheel dan wel gedeeltelijk aangetast door de tand des tijds. De monumenten die een dappere strijd om het bestaan hadden gevoerd, stonden daar aandoenlijk nutteloos te zijn. De ijdelheid van wat in schimmige tijden modicus was geweest, bracht de tranen in je ogen. Wie ter wereld had die witmarmeren grafsteen Cloon na Morav binnengebracht? Hij was groen uitgeslagen van schaamte. Wie weet was de ooit leesbare belettering zorgvuldig in goud gegraveerd. Dat wisten alleen de gierende wind en de felle regen die van de heuvels kwam. Sobere, zware stenen, aan de bovenhoeken met een beitel afgerond, vermoedelijk om ze iets menselijks te geven, stonden daar nu in grillige formaties scheef op hun sokkels, alsof de mensen aan wier nagedachtenis ze waren gewijd ze als een belediging hadden afgeschud. Andere zerken waren in stukken gebroken, wat gedachten opriep aan Mozes die van de berg Sinai afdaalde en, in woede ontstoken bij het zien van zijn rond afgoden dansende volgelingen, de stenen tafelen met de tien geboden op de grond aan stukken had gesmeten, de rampzaligste vernietiging van een oeruitgave die de wereld ooit heeft gekend. Weer andere zware, donkere, rechthoekige grafstenen lagen als aan een heidense

verbeelding ontsproten wezens plat op talrijke korte poten, waardoor ze soms op een weergave van monsterlijke zwarte kakkerlakken leken, dan weer op tafels waaraan de bezoekers van Cloon na Morav, wanneer niemand keek, als kobolden in het maanlicht konden plaatsnemen. Doordat de meeste poten het hadden begeven, lagen de tafels op hun kant, alsof er de voorgaande avond tijdens een potje kaarten ruzie was geweest. Hier en daar stonden de poten nog rechtop, maar vertoonden de tafels grote scheuren of spleten, als uit elkaar vallende donkere ijsschotsen. Verderop langs de muur, die was bedekt met een patroon van donkergroene korstmossen, hadden families uit lang vervlogen tijden de traditie van de oosterse tombe in ere willen houden. Ze hadden zich kennelijk niet kunnen onttrekken aan een aristocratische weerzin tegen de gewone klei van Cloon na Morav. Langs de sombere muur hadden ze lage kistvormige onderkomens gebouwd en er aan één kant loodzware ijzeren deuren voor gezet met zware ijzeren ringen, zoals bij een pier aan zee, een enorm slot waarvan je je afvroeg welke Goliat er de sleutel van bewaarde, en het geheel ten slotte omgeven door een ijzeren hekwerk met puntige spijlen. Aristocratische families sloten er hun doden in op alsof het gevaarlijke wilde dieren waren. Maar die oude ijdelheden konden het democratische gehalte van de begraafplaats als geheel alleen maar verhogen. Het bewijs traditioneel recht te hebben op een plek in deze gemeenschap was de bezegeling van de band met je stamboom. Op Cloon na Morav begraven worden was op zich al een teken van hoog aanzien. Het was een wonderlijke gedachte dat twee mensen met dat recht zich nog boven de aarde bevonden – de een was Mortimer Hehir de wever, pas gestorven, de ander Malachi

Roohan, de kuiper, nog in leven. Als deze twee langstlevenden van een trotse generatie hier eenmaal onder de groene zoden waren gestopt, betekende dat het einde van de roemruchte geschiedenis van Cloon na Morav.

2

Meehaul Lynskey, de spijkerslager, haalde zijn knokige schouders op en liet zijn ogen over de grond gaan, ogen die klein en scherp waren, maar niet gewend om grote oppervlakken te beslaan. De omvang en de weelde van Cloon na Morav ont-hutsten hem. Hij had zijn hele lange leven rondgespeurd naar een nietig voorwerp om op te slaan. Hij hield van de kleur van de strogeel glanzende punt van een staafje gloeiend ijzer; zodra hij dat zag, stak hij het in een fittinkje aan het eind van een lange steel, wrikte het er met een draai van zijn pols af, gaf er met een platte hamer een paar rake slagen op, dompelde het in een waterbak, waaruit het, afgekoeld, als een perfecte spijker tevoorschijn kwam. Hij deed dit zes dagen per week ettelijke honderden keren per dag en trok dan ook met korte tussenpozen aan de ketting van een blaasbalg, waarmee Meehaul Lynskey een buitengewone behendigheid in oog en hand had ontwikkeld, een snelheid in werken die geen sterveling overtrof. Zo lang hij zich met andere spijkerslagers had

moeten meten, had hij meer dan zijn mannetje gestaan; hij was zelfs een geduchte, maar ongelijke strijd aangegaan met de concurrentie van spijkermaakmachinerie. Gewend als hij was om zich te concentreren op een enkel, gloeiend, tastbaar voorwerp, bracht de veelheid en wanorde van Cloon na Morav hem van slag. Maar hij was niet van plan om ook maar iets van die beroepsafwijkingen aan Cahir Bowes, de steenbikker, te laten merken. Hij was hier als afgevaardigde van de beheerder van Cloon na Morav naartoe gestuurd, verkozen wegens zijn hoge leeftijd, zijn kennis van zaken en zijn goede karakter, en het was zijn taak om de tweeling doodgravers, zoons van de beheerder, het graf van de wever te wijzen, zodat het kon worden geopend om hem te ontvangen. Meehaul Lynskey had zekere kennis van Cloon na Morav en wist een groot aantal graven heel zeker te liggen, terwijl de beheerder, een ambtenaar zonder papieren, op dit terrein een grondig gebrek aan kennis bezat.

Cahir Bowes volgde de banjerende figuur van de spijkerslager over de bodem, zijn hoofd tussen zijn schouders gedoken, zijn ogen oplettend en grijs, glinsterend als de bergen stenen die hij in zijn tijd had gebikt voor de wegenbouw. Niet minder dan Meehaul beschikte ook Cahir over kennis van Cloon na Morav; sommige van zijn eigen familieleden lagen er begraven. Zijn scherpe, heldere ogen namen de verschillende grafhopen met goudzoekersblik op. Ook hij was er als afgevaardigde naartoe gestuurd en wat hem betrof kon er over hem en Meehaul Lynskey geen verschil van mening bestaan; hij wist meer dan de spijkerslager. Telkens als Cahir Bowes een losse steen tegenkwam op het gras, draaide hij hem met zijn stok instinctief om, inspecteerden zijn oude

argusogen de structuur even vakkundig als snel en sloeg hij vervolgens toe met zijn stok. Was die stok een hamer geweest, dan was de steen, aangevallen op zijn kwetsbaarste plek, versplinterd als glas. In stenen zag Cahir Bowes geen preken, maar naden. Zelfs de zerken tikte hij met de metalen dop van zijn stok betekenisvol aan, want Cahir Bowes had de harts-tocht van een kunstenaar voor zijn kunst, al was zijn kunst dan verre van scheppend. Hij behoorde tot de grote vernietigers, de vermalers, de chaosstichters, hij was een krachtig en meedogenloos criticus van het Stenen Tijdperk.

De twee oude mannen dwaalden over Cloon na Morav zonder enige haast om tot handelen over te gaan. Ten-slotte waren ze al lang geleden door de wereld met pensioen gestuurd, vergeten, afgedankt. Het hernieuwde gevoel nuttig te zijn was voor hen een kostbare ervaring. Ze wisten dat ze, als deze taak tot een goed einde was gebracht, waarschijnlijk niet opnieuw voor iets in deze wereld zouden worden gevraagd. Ze waren de wereld graag van dienst, maar de wereld zou hun de tijd moeten gunnen. De wereld, bestaande uit de twee grafdelvers en de weduwe van de wever, begreep dit alles zonder dat er een woord over werd gerept. Langzaam, bijna mechanisch, volgden ze de twee hoogbejaarden over Cloon na Morav. En die twee doolden rond met de zwaarte van de ouderdom, maar met een kinderhart. Ze maakten zich van elkaar los, dwaalden zwijgend rond alsof ze oude bekenden ophaalden, stuitten op vergeten dingen, pakten de draad van voorbije dagen op, lieten herinneringen herleven, om dan weer bij elkaar te komen en bedaard, bijna terloops te gaan praten, en alles wat ze zeiden ging over de doden, over de mensen die rustten onder de grond om hen heen. Ze warm-

den zich eraan, ventileerden hun kennis, haalden met naam en toenaam familieverwikkelingen boven, vertelden verhalen, riepen alle deugden op, fluisterden bij voorbij de ondeugden, voorbij de ondeugden die helemaal niet als ondeugden klonken, want de lange jaren werken uiterst verzachtend en begeleiden in schitterend tenue de schuchterste aller deugden, de Naastenliefde. Het doodgraversduo en de weduwe van de wever werden de gefluisterde schandalen van Cloon na Morav door zo'n waas van ouderdom gewaar, dat het van schandalen liefdesverhalen werden. Van een afstand doen de losbol en de lichtekooi alleen nog maar schilderachtig aan. De grafdelvers staken hun spaden in de grond en leunden in identieke kerkhofhouding op de stelen, terwijl de bleke weduwe wat achteraf was blijven staan, zwiingend, teruggetrokken, gelaten en, zoals alle bedrukte vrouwen vol tragiek, een beetje geheimzinnig.

De steenbikker richtte zijn bevende stok op de graven van degenen over wie hij sprak. Elke keer dat hij die voorste stut ophief en voor zich uitstrekte, keek je ongerust en bang toe of de greep op zijn onderrug niet verslaptte. Cahir Bowes had het soort gestalte dat je voortdurend deed vrezen voor zijn evenwicht. De spijkerslager, die net als zijn vriend de steenbikker aamborstig was, maakte korte, afgemeten gebaren, en altijd met zijn rechterhand; de vingers waren zo krom en hij strekte zijn arm op zo'n manier dat het leek alsof hij een hamer vasthield en die liet neerdalen op een verzengend vuur. Bij dat gebaar van Meehaul Lynskey verwachtte je telkens vonken te zien spatten.

‘Waar moeten we de wever begraven?’ vroeg een van de grafdelvers op het laatst.

De beide oude mannen draaiden zich moeizaam om om